

СУБ'ЄКТИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ ЗА ОБІГОМ ЦИВІЛЬНОЇ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ**SUBJECTS OF ADMINISTRATIVE AND LEGAL REGULATION OF STATE CONTROL OVER CIVILIAN FIREARMS CIRCULATION**

Хвостовцов С.О., ад'юнкту
кафедри адміністративного права, процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

У статті висвітлено питання, щодо визначення переліку та сутності суб'єктів, що здійснюють державний контроль в сфері обігу зброї. Здійснено аналіз наявних наукових досліджень та норм законодавства, що регулюють коло суб'єктів державного контролю за обігом цивільної вогнепальної зброї. Установлено, що в широкому розумінні коло суб'єктів що здійснюють контроль в сфері обігу зброї складають органи, які належать до всіх гілок влади (законодавчої, виконавчої та судової), а також недержавні організації, діяльність яких пов'язана зі сферою обігу зброї).

Охарактеризовано специфіку «державного (публічного) контролю в сфері обігу зброї такими ознаками, як особливою сферою виникнення (виникають тільки внаслідок надання дозволів, а також відносини у сфері застосування адміністративно-правових заходів), такі що мають специфічні суб'єкти контролю та завдання; мають похідний характер, адже діяльність суб'єктів системи державного (публічного) контролю в сфері обігу зброї забезпечують реалізацію інтересів суспільства; відзначається організаційний характер, оскільки метою таких правовідносин є організація, забезпечення належного функціонування кожної з ланок системи державного контролю.

Визначено систему суб'єктів адміністративно-правового регулювання державного контролю за обігом цивільної вогнепальної зброї, яка складається з наступних органів: Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, Міністерство юстиції України, Державна митна служба України, Державна прикордонна служба України, Міністерство Внутрішніх справ (НПУ, Експертної служби МВС України), центральні органи виконавчої влади, суди, громадські об'єднання та організації тощо.

Запропоновано власне авторське визначення поняття суб'єктів адміністративно-правового регулювання державного контролю за обігом цивільної вогнепальної зброї як уповноважені державні органи та установи, які наділені правами й обов'язками, на здійснення спостереження та перевірки дотримання норм законодавства України фізичними та юридичними особами в сфері обігу цивільної вогнепальної зброї, а також застосування відповідних заходів впливу, визначених нормами законодавства.

Ключові слова: зброя, обіг, державний контроль, цивільна вогнепальна зброя, правове регулювання, адміністративно-правовий аспект, військовий стан.

The article covers the issue of subjects exercising state control in the field of arms circulation. An analysis of available scientific research and legislation regulating the system of subjects of state control over the circulation of civilian firearms was carried out. It has been established that the circle of subjects exercising control in the field of arms circulation consists of bodies belonging to all branches of government (legislative, executive and judicial), as well as non-governmental organizations (public associations, unions, etc.) whose activities are related to sphere of arms circulation. The specificity of "state (public) control in the field of arms circulation is characterized by such features as a special field of occurrence (arising only as a result of granting permits, as well as relations in the field of application of administrative and legal measures), such that they have specific subjects of control and tasks; have a derivative character, because the activities of the subjects of the state (public) control system in the field of weapons circulation ensure the realization of public interests; the organizational nature is noted, since the purpose of such legal relations is organization, ensuring the proper functioning of each of the links of the state control system.

The system of subjects of administrative and legal regulation of state control over the circulation of civilian firearms is defined and consists of the following bodies: the Verkhovna Rada of Ukraine, the President of Ukraine, the Cabinet of Ministers of Ukraine, the Ministry of Justice of Ukraine, the State Customs Service of Ukraine, the State Border Service of Ukraine, the Ministry of Internal Affairs (Expert Service of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine), courts, public associations and organizations, etc.

The author's own definition of the concept of subjects of administrative and legal regulation of state control over the circulation of civilian firearms is proposed – these are authorized state bodies and institutions that are endowed with rights and obligations to monitor and verify compliance with the laws of Ukraine by individuals and legal entities in the field circulation of civilian firearms, as well as the application of appropriate measures of influence, determined by the norms of legislation.

Key words: weapons, circulation, state control, civilian firearms, legal regulation, administrative-legal aspect, martial law.

Постановка проблеми. На сьогодні як в науковій спільноті так і серед парламентарів триває дискусія щодо приведення в порядок законодавства в сфері обігу цивільної вогнепальної зброї. Предметом юридичної полеміки є той факт, що у нашій країні на сьогодні налічується уже більше мільйона власників вогнепальної зброї, окрім того через воєнні дії на території України постійно збільшується кількість незаконної зброї, що надходить із зони активних бойових дій. Проте вирішення даної проблематики має на меті не лише законодавче урегулювання що стосується об'єктів в сфері обігу зброї (тобто її власників, продаж і т.д.), а й інших елементів всієї системи, зокрема суб'єктів, що здійснюють державний контроль в даній сфері.

Починаючи з 2014 року, з моменту порушення територіальної цілісності України шляхом збройного вторгнення росії, і до сьогодні, і навіть після завершення війни, нагальним є і буде залишатись питання обігу вогнепальної зброї та забезпечення належного контролю за її зберіганням, перевезенням та використанням. Проблематика дер-

жавного контролю в сфері обігу зброї напряму пов'язане із суб'єктами, які забезпечують надання дозволу на придбання та володіння зброєю, це і контроль за її зберіганням, перевезенням і т.д.

Питання обігу вогнепальної зброї є наскрізним каменем відповідальності Національної поліції, яка через свої підрозділи дозвільної системи з однієї сторони надають адміністративні послуги у вигляді надання дозволів на зберігання перевезення та використання вогнепальної зброї, з іншої – забезпечують контроль за дотриманням правил як реалізації дозвільних документів на цю зброю так і за легальними обігом зброї в Україні [1]. Фахівці та експерти зазначають, що ці суб'єкти контролю є важливим елементом адміністративно-правового механізму формування, реалізації та забезпечення державної політики у сфері обігу зброї.

Водночас, не зважаючи на таку актуальність даного питання, в науковому середовищі комплексних досліджень адміністративно-правового регулювання суб'єктів державного контролю за обігом цивільної вогнепальної

зброї особливо у період дії правового режиму воєнного стану, їхній правовий статус на сьогодні відсутні. Саме тому наголошуємо щодо актуальності та важливості вивчення зазначеної проблематики.

Стан дослідження. Суб'єкти, що здійснюють державний контроль в сфері обігу зброї відіграють важливу роль, адже це повноцінний учасник відносин в сфері контролю та управління обігу зброї, який має як права так і обов'язки, що визначені законодавством, а також компетенцію, відповідальність тощо. Тобто, якщо йдеться про адміністративно-правове регулювання державного контролю в сфері обігу зброї, то передусім мова йде про діяльність суб'єктів, що його забезпечують. Проте, розуміючи важливість та актуальність діяльності суб'єктів, які здійснюють державний контроль в сфері обігу зброї, хочемо зазначити, що водночас вони залишаються недослідженою. Серед наукових праць можна відмітити поодинокі дослідження окремих суб'єктів, що здійснюють державний контроль в сфері обігу зброї. Зокрема, проблематику досліджували наступні вчені: А. П. Герасимов, С. В. Діденко, А. Є. Фоменко, В. І. Курило, Т. А. Шумейко, Д. С. Припутень, Р. В. Миронюк, А. С. Гаркавенко. Однак зазначена проблематика потребує комплексного дослідження, з урахуванням всіх суб'єктів системи, що здійснюють свою діяльність в зазначеній сфері.

Для досягнення мети необхідно визначити сутність публічного (державного) контролю за обігом цивільної вогнепальної зброї та охарактеризувати та визначити коло суб'єктів адміністративно-правового регулювання державного контролю за обігом цивільної вогнепальної зброї.

Виклад основного матеріалу. Говорячи про необхідність розв'язання поставленого завдання, потрібно зазначити, що основним елементами, що складають систему державного контролю в сфері обігу зброї є суб'єкти публічного та непублічного управління. Тобто, можемо зазначити, що в широкому розумінні коло суб'єктів складають органи, які належать до всіх гілок влади (законодавчої, виконавчої та судової), а також елементи недержавних організацій (громадські об'єднання, спілки організації тощо діяльність яких пов'язана зі сферою обігу зброї).

Вказівка на те, що систему суб'єктів адміністративно-правового механізму формування та реалізації державної політики у сфері ОЗ в Україні утворюють не лише суб'єкти публічної адміністрації, зумовлена широтою вияву публічної влади (на державному й недержавному рівнях) та обсягом функцій держави, крізь призму яких провадять процеси формування та/або реалізації зазначеної державної політики. Наприклад, формування державної політики у сфері обігу зброї розпочинається на рівні функціонування законодавчої влади, а продовжується в діяльності центральних органів влади, а також в 170 громадській активності суб'єктів громадянського суспільства. Водночас реалізація цієї державної політики може охоплювати також суб'єктів системи правосуддя [6, с. 169–170].

Публічний контроль бере свій початок з прийняття нормативно правових актів, в сфері обігу зброї до моменту створення, застосування цих норм відповідними органами виконавчої влади, або ж контролю та відповідальністю застосованою судовою владою.

Для досягнення цілей дослідження визначимо поняття «суб'єкти адміністративно-правового регулювання державного контролю за обігом цивільної вогнепальної зброї». Звернімося до Академічного тлумачного словника, який тлумачить поняття «суб'єкт» – особа або організація як носій певних прав і обов'язків [7, с. 814]. Важливо зазначити, що основним завданням будь-якого контролю є саме перевірка та можливість втручатися в діяльність підконтрольного об'єкта. Так, науковець Антонова Т. Л. зазначає, що саме поняття «контроль» можна сформулювати узагальнене через призму його базових характеристик: 1) контроль є діяльністю компетентних суб'єктів, які здійснюють контрольну діяльність (діяльність контролюючих суб'єктів); 2) основними формами контрольної діяльності є спостереження та перевірка підконтрольних суб'єктів (об'єктів контролю); 3) контроль «передбачає право контролюючого суб'єкта застосовувати відповідні заходи впливу» [8, с. 168].

Щодо розуміння досліджуваного поняття, то в науковій спільноті відсутнє єдине розуміння та трактування. Вітчизняний науковець, Припутень Д. С. під державним контролем за обігом цивільної вогнепальної зброї пропонує розуміти діяльність уповноважених на те органів (посадових осіб) Національної поліції України щодо перевірки дотримання норм законодавства України фізичними та юридичними особами під час виробництва, продажу, обміну, дарування, передачі, придбання, колекціонування, експонування, спадкування, обліку, зберігання, носіння, транспортування, транзиту, застосування, вилучення, утилізації вогнепальної зброї та бойових припасів, які не заборонені законом для цивільного обігу, які можуть перебувати у власності фізичних осіб та юридичних осіб у порядку, визначеному законом [9, с. 50].

Більш вузьке значення в рамках шуканого поняття надає Т. Шумейко, але тим не менш, його тлумачення знаходиться в контексті та межах нашого досліджуваного поняття. Науковець вважає, що контрольні та наглядові заходи і процедури реалізації державної політики у сфері обігу зброї в Україні – це врегульований законодавством набір адміністративних заходів та операцій, спрямованих на систематичне (контроль) чи повсякденне (нагляд) здійснення компетентним суб'єктом владних повноважень спостереження чи перевірки суб'єктів сфери обігу зброї, певних об'єктів дозвільної системи на предмет відповідності їх актів поведінки та стану правилам і стандартам режиму обігу в державі.

Отже, можемо дійти висновку, що суб'єкти адміністративно-правового регулювання державного контролю за обігом цивільної вогнепальної зброї – це уповноважені державні органи та установи, які наділені правами й обов'язками, на здійснення спостереження та перевірки дотримання норм законодавства України фізичними та юридичними особами в сфері обігу цивільної вогнепальної зброї, а також застосування відповідних заходів впливу, визначених нормами законодавства.

Охарактеризуємо специфіку «державного (публічного) контролю в сфері обігу зброї», що допоможе визначити всіх суб'єктів системи, отже:

- 1) особлива сфера виникнення (виникають тільки внаслідок надання дозволів, а також відносини у сфері застосування адміністративно-правових заходів);
- 2) мають специфічні суб'єкти контролю та завдання;
- 3) мають похідний характер, адже діяльність суб'єктів системи державного (публічного) контролю в сфері обігу зброї забезпечує реалізацію інтересів суспільства;
- 4) відмічається організаційний характер, оскільки метою таких правовідносин є організація, забезпечення належного функціонування кожної з ланок системи державного контролю;
- 5) пов'язані безпосередньо з контрольною функцією, яка фактично є об'єктивною основою контролю, створює умови для його здійснення.

Визначивши характерні особливості сутності державного (публічного) контролю в сфері обігу зброї, можемо перейти до виокремлення кола суб'єктів (переліку) адміністративно-правового регулювання державного контролю за обігом цивільної вогнепальної зброї.

Важливо зазначити, що вичерпний перелік суб'єктів державного контролю за обігом цивільної вогнепальної зброї відсутній, як на законодавчому рівні, так і у підзаконному нормативно-правовому акті, що потребує їх виокремлення, визначення та удосконалення з метою чіткого та повного закріплення їх на законодавчому рівні. Тому,

керуючись принципом поділом влади на законодавчу виконавчу та судову вважаємо, що система суб'єктів адміністративно-правового регулювання державного контролю за обігом цивільної вогнепальної зброї складається з: Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів

України, Міністерство юстиції України, Державна митна служба України, Державна прикордонна служба України, Міністерство Внутрішніх справ (НПУ, Експертної служби МВС України), ЦОБВ, суди, громадські об'єднання та організації тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Миронюк Р. В. Особливості здійснення контролю поліцією за обігом вогнепальної зброї в умовах воєнного стану. *Юридичний бюлетень*. Вип. 26. 2022. С. 158–166.
2. Myroniuk R. V., Myroniuk S. A. Peculiarities of application by police measures of administrative responsibility for committing offenses and procedures of appeals on their application. *Publishing House "Baltija Publishing"*. 2021. P. 214–239. DOI: 10.30525/978-9934-26-185-5-7.
3. Фоменко А. Є. Дозвільні функції Національної поліції України при створенні та утриманні тирів, стрільбищ і мисливських стелів. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2016. № 4. С. 54–61.
4. Leheza, Y., Karina Pisotska, Oleksandr Dubenko, Oleksandr Dakhno, & Artur Sotskyi. (2023). The Essence of the Principles of Ukrainian Law in Modern Jurisprudence. *Revista Jurídica Portucalense*, 342–363. DOI: [https://doi.org/10.34625/issn.2183-2705\(32\)2022.ic-15](https://doi.org/10.34625/issn.2183-2705(32)2022.ic-15).
5. Фоменко А. Є. Питання адміністративних послуг Національної поліції з видачі дозволів на придбання і перевезення вогнепальної зброї. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2019. № 2. С. 6–14.
6. Шумейко Т. А. Адміністративно-правові засади формування та реалізації державної політики у сфері обігу зброї в Україні : дис. ... д-ра. юрид. наук : 12.00.07. Київ. 2022. 504 с.
7. Словник української мови: в 11 томах. Том 9, 1978. Стор. 814.
8. Антонова Т. Л. Адміністративно-правове регулювання поведження з відходами : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2017. 244 с.
9. Припутень Д. С. Державний контроль за обігом цивільної вогнепальної зброї в Україні. *Право.ua* № 3, 2020. С. 48–53.
10. Про право на самозахист та володіння цивільною вогнепальною зброєю: проєкт Закону України від 13 лип. 2021 р. № 5708-1. *Офіційний веб-портал Верховної Ради України*. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=7 2481 (дата звернення 20.04.2023)
11. Про право на цивільну вогнепальну зброю: проєкт Закону України від 25 черв. 2021 р. № 5708. *Верховна Рада України*. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72360 (дата звернення 20.04.2023)
12. Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України : Закон України від 03.03.2022 № 2114-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2114-20#Text> дата звернення 20.04.2023)
13. Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та патронів до них, а також боеприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів : Наказ МВС України від 21.08.1998 № 622 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0637-98#Text> (дата звернення 20.04.2023)